

**ლადო სულაბერიძე –
მეორე მსოფლიო ომის დროს
ტყვედნამყოფი ლეგიონერი პოეტი
LADO SULABERIDZE – A CAPTIVE LEGIONNAIRE POET
OF THE SECOND WORLD WAR**

ავთანდილ ნიკოლეიშვილი
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ქუთაისი, საქართველო

Avtandil NikoleiSvili
Akaki Tsereteli State University
Kutaisi, Georgia

ABSTRACT

During the Second World War, the Germans formed special legions out of captured Soviet fighters who took an active part in military operations. The main motivation behind this voluntary decision by the former Soviet citizens was the escape from the impending punishment as they had been declared to be traitors, and the liberation of their countries occupied by the Soviet Russia.

The foregoing was also the motivation for Germans to create “Bergmann” legion from Caucasian prisoners. As the poet Lado Sulaberidze recalls, such a strategic battle plan made him and his comrades think about their country’s liberation from the Soviet Union and made them hopeful about achieving independence. That is why they made a decision to join the legion and take part in battles planned by the Germans against the Soviet Union.

The above-mentioned legion also included a famous Georgian poet Lado Sulaberidze who was captured at the time. He became a member of the Georgian legion as soon as it was established. When in captivity, the poet actively collaborated with the Georgian newspaper ‘Sakartvelo’ (Georgia) published in Berlin in 1942-1945. Lado Sulaberidze’s poetry received such approval that the publishers of the newspaper ‘Sakartvelo’ decided to publish his poems as a separate collection. But the idea was never accomplished.

Lado Sulaberidze’s works included the topics about nostalgic feelings. His inner world has been reflected through such feelings at the time. All his poetry of the specified period was permeated with his spiritual anguish that was rather everburning. According to his works, Lado Sulaberidze is definitely a professional poet, which is clear from his poetry.

The German period of L. Sulaberidze’s life ended in 1944 in Poznan, Poland. The poet who was a prisoner of war was allowed to return to his homeland after the end of the war, but was arrested in 1948 and deported to Siberia. He was

granted amnesty and was released in 1956. The above-mentioned tragic events had impact on Lado's worldview to such an extent that the literary representation of feelings became the main focus of his works.

It should be mentioned that Lado Sulaberidze made a contribution to the history of Georgian literature due to his talent of representing inner pain in a skillful and highly artistic way.

საკვანძო სიტყვები: ქართული მწერლობა, ქართველი ლეგიონერი პოეტი, ლადო სულაბერიძე, გერმანიაში მოღვაწე ქართველები.

Keywords: Georgian literature, Georgian legionnaire poet, Lado Sulaberidze, Georgians working in Germany.

მეორე მსოფლიო ომის დროს გერმანელებმა ტყვედ აყვანილ და მათ მხარეზე გადასულ საბჭოთა მებრძოლთაგან სპეციალური ლეგიონები შექმნეს, რომელთაც სათანადო მომზადების შემდეგ აქტიურად ალებინებდნენ მონაწილეობას საომარ ოპერაციებში. უმთავრესი მოტივაცია, რაც ყოფილ საბჭოთა მოქალაქეთა მიერ მიღებულ ამ გადაწყვეტილებას ედო საფუძვლად, მოსალოდნელი სასჯელისგან მათი, როგორც სამშობლოს მოღალატეებად შერაცხული ადამიანების, დახსნა და გერმანიის გამარჯვების შემთხვევაში საბჭოთა რუსეთის მიერ ოკუპირებული მათი ქვეყნების განთავისუფლება იყო.

სწორედ ამ ნიშნითა და მოტივაციით შექმნეს გერმანელებმა მაშინ მათ ტყვეობაში მყოფი კავკასიელებისაგან „ბერგმანის“ სახელით ცნობილი ლეგიონები. ამ პროცესის ერთ-ერთი აქტიური მონაწილის, ცნობილი ქართველი ემიგრანტის გივი გაბლიანის განმარტებით, „ეს სამხედრო შენაერთი შედგებოდა კავკასიური წარმოშობის ყოფილი ტყვეებისაგან და მოხალისე ქართველი ემიგრანტებისაგან (პარიზიდან). მათი რაოდენობა მალე კიდევ უფრო უნდა გაზრდილიყო... „ბერგმანი“ მიზნად ისახავდა კავკასიელ ხალხთა და მათ სახელმწიფოთა განთავისუფლებას“ (გაბლიანი 1998: 136).

მიუხედავად იმისა, რომ „ბერგმანის“ შემადგენლობაში გაერთიანებულ მებრძოლებს სათანადო გაწვრთნის შემდეგ ნებისმიერ ადგილებში გამართულ საომარ ბატალიებში ალებინებდნენ მონაწილეობას, მისი შექმნის უმთავრესი მიზანი ასეთი იყო: „როცა გერმანელები კავკასიონის ქედებს მიაღებოდნენ და კავკასიაში შესასვლელად გაემზადებოდნენ, მაშინ უნდა გამოეყენებინათ ეს (ქართული, სომხური და აზერბაიჯანული - ა. ნ.) ბატალიონები. ამიტომაც ერქვა მათ „ბერგმანი“ ანუ სამთო ბატალიონები“ (სულაბერიძე 1992/7-8: 155).

ლადო სულაბერიძის თქმით, გერმანელთა ამგვარმა სტრატეგიულმა საომარმა გეგმამ მას და ტყვეობაში მყოფ მის თანამებრძოლებს საბჭოთა კავშირის შემადგენლობიდან მათი ქვეყნების

განთავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იმედი გაუჩინათ. სწორედ ეს ფაქტორი გახდა ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველი მათ მიერ მიღებული იმ გადაწყვეტილებისა, ხსენებული ლეგიონის წევრები რომ გამხდარიყვნენ და მონაწილეობა მიეღოთ გერმანელთა მიერ საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ განხორციელებულ საომარ ბატალიებში.

აღნიშნული გარემოებიდან გამომდინარე, მათი საბრძოლო მოტივაციის გასაძლიერებლად გერმანიის ხელისუფლება ძალიან დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მათ მხარეზე გადასულ არარუს მებრძოლთა ეროვნული ცნობიერების კიდევ უფრო მეტად გაძლიერებას. სწორედ ამ მიზნის მიღწევის ერთ-ერთ ფართოდ დამკვიდრებულ საშუალებას წარმოადგენდა ისეთი ღონისძიებები, როგორც იყო ლეგიონერთა მშობლიურ ენაზე პერიოდული გამოცემების დაარსება და წიგნების დაბეჭდვა, მათი ეროვნული დღესასწაულებისა და ცნობილი მოღვაწეების საიუბილეო თარიღების საზეიმოდ აღნიშვნა, მათივე ეროვნების ცნობილ ემიგრანტებთან შეხვედრების მოწყობა და პატრიოტული შინაარსის საუბრების გამართვა და ა. შ.

ხსენებული პროცესის თანამონაწილეებად მაშინ გერმანელთა ტყვეობაში მყოფი ქართველი მებრძოლებიც იქცნენ. სწორედ მათ საფუძველზე შეიქმნა 1942 წლის დასაწყისში ქართული ლეგიონი, რომლის შემადგენლობაშიც შემავალ ქართველ მებრძოლთა რაოდენობა დროთა განმავლობაში იმდენად გაიზარდა, რომ სამი ათას ხუთას კაცსაც კი გადააჭარბა.

მათი საბრძოლო მოტივაციისა და ეროვნულ-პატრიოტული სულისკვეთების განსამტკიცებლად გერმანიის სამხედრო ხელისუფლება 1942-1945 წლებში ბერლინში ქართულ ენაზე სცემდა ყოველკვირეულ ქართულ გაზეთს „საქართველო“, გერმანელ მაღალჩინოსანთა მონაწილეობით საზეიმოდ აღნიშნავდა როგორც საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის დღეს - 26 მაისს, ისე დიდი ქართველი მოღვაწეების საიუბილეო თარიღებს, ლეგიონერებს ახვედრებდნენ გრიგოლ რობაქიძეს, მიხაკო წერეთელსა და ემიგრაციაში მყოფ სხვა დიდ ქართველ მოღვაწეებს და ა. შ.

ქართული ლეგიონის ერთ-ერთი წარმომადგენლის, პოეტ ლადო სულაბერიძის თქმით, საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის რეალური იმედი, რომელიც ახალ ვითარებაში აღმოჩენილ ქართველ ლეგიონერთა ცნობიერებაში განახლებული ძალით გაცოცხლდა, გერმანული არმიის შემადგენლობაში მყოფ ჩვენს მებრძოლებს პირველ ყოვლისა სწორედ „რუსეთის იმპერიისაგან განთავისუფლების იდეის ირგვლივ აერთიანებდა.“

მათ ამ ეროვნულ ოპტიმიზმს მეტი სიმტკიცე იმ ფაქტმაც შესძინა, რომ გერმანული სარდლობის გადაწყვეტილებით, ქართველ მებრძოლებს უფლება მისცეს ფიცის მიღება ქართულ ენაზე მომხდარიყო, საზეიმო

მარშად კი ქართული სიმღერა შეერჩიათ. აი, როგორ იგონებს თავისი ტყვეობის ამ ეპიზოდს ლადო სულაბერიძე:

„ფიცის ტექსტის განსაკუთრებულობა ის იყო, რომ შიგ ეწერა, ერთგულად ვემსახურო გერმანულ არმიასა და ვიბრძოლო საქართველოს განთავისუფლებისათვის...“

საერთო თანაგრძნობა გამოიწვია ფიცის იმ მოტივმა, რომლითაც ლეგიონერი ვალდებულებას კისრულობდა, ვიბრძოლო საქართველოს განთავისუფლებისთვის...“

ფიცის ტექსტი ქართულად მე წავიკითხე... ერთ ფრაზას რომ წარმოვთქვამდი, შევჩერდებოდი და ლეგიონერები იმეორებდნენ ერთხმად. ასე წარმოვთქვით ფიცის ტექსტი ბოლომდე...“

მერე ტრიბუნის წინ ბატალიონმა საზეიმო მარშით ჩაიარა.

მაიორმა ბატალიონი სამწყობრო მარშისთვის შეამზადა და როცა დაიქუხა, მარშიო, ჯერ პირველი ასული დაიძრა, სიმღერით ჩაიარა ტრიბუნის წინ, რომელზეც სამხედრო საღმრთო გერმანელი ოფიცრები იდგნენ.

მერე ჩემი ასული გაემართა. დასჭექეს სიმღერა, მარა რა დასჭექეს! დაარტყეს მიწას ფეხი, მარა რა დაარტყეს! წინ მივუძღოდი საფეთქელთან ხელმიდებული და თან ყურადღება გაფაციცებული მქონდა, ნაბიჯების მიწაზე ბრახუნს ვუყურებდი... ტრიბუნისკენ თავმიქცეულმა ასულმა რიხიანად, ბათინკების მიწაზე ერთიანად დარტყმითა და ხმაშეწყობილი ქართული სიმღერით ჩაიარა“ (სულაბერიძე 1992/9-10: 107).

იქიდან გამომდინარე, რომ ქართული ლეგიონის შემადგენლობაში მყოფ პოეტთა, მათ შორის ლ. სულაბერიძის, იმჟამინდელი შემოქმედების უდიდესი ნაწილი გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნდა, რამდენიმე სიტყვა ამ პერიოდული ორგანოს შესახებაც მინდა ვთქვა. ეს ყოველკვირეული ქართულენოვანი გაზეთი 1942-1945 წლებში გამოდიოდა ბერლინში ქართველ ემიგრანტთა გარკვეული ნაწილისა და გერმანული მხარის აქტიური მხარდაჭერით.

წინამდებარე ნარკვევის დაწერის უმთავრესი მიზანია, მკითხველს გარკვეული წარმოდგენა შეუქმნას ლადო სულაბერიძის (1919-1993) ლიტერატურული მოღვაწეობის იმ პერიოდზე, როცა გერმანელთა ტყვეობაში მყოფი პოეტი ქართული ლეგიონის რიგებში ირიცხებოდა და თავისი შემოქმედების მაშინდელ ნიმუშებს ამურის ფსევდონიმით სისტემატურად აქვეყნებდა გაზეთ „საქართველოს“ ფურცლებზე.

ლადო სულაბერიძის ცხოვრების ტყვეობის დროინდელ პერიოდზე საუბარი მინდა დავიწყო 1992 წელს ჟურნალ „მნათობში“ გამოქვეყნებული მისი ბიოგრაფიული რომანის - „ცხადსიზმარიანას“ გახსენებით. მაღალი ლიტერატურული ღირებულების მქონე ამ მხატვრულ-დოკუმენტური ტექსტით, რომელიც რუსთაველის პრემიაზეც იყო ნომინირებული, მწერალმა ღრმად შთამბეჭდავი ფორმით გვიამბო თავისი ომისდროინდელი თავგადასავალი.

კერძოდ, ავტორისეული მონათხრობის შედეგად ნათელი წარმოდგენა გვექმნება იმ უმძიმეს მდგომარეობაზე, რომელშიც პოეტს

მოუხდა ყოფნა როგორც გერმანელთა ტყვეობაში, ისე სამშობლოში დაბრუნების შემდგომ ციმბირში გადასახლების პერიოდში. ლ.სულაბერიძის „ცხადსიზმარიანა“ ამ თვალსაზრისით ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე უნდა შეფასდეს, როგორც დოკუმენტური სიმართლით წარმომჩენი მატიანე მეორე მსოფლიო ომისა და მისი შემდგომი დროის საბჭოთა კავშირსა და ევროპაში, პირველ ყოვლისა კი გერმანიაში, განვითარებული ურთულესი ეპოქალური მოვლენებისა.

ავტორისეული მონათხრობის ამ მხარეს ყურადღება ამაჯერად იმ გარემოების ნათელსაყოფად მიიღწეო, რა გახდა საფუძველი იმისა, გერმანელთა ტყვეობაში მოხვედრილი ათასობით ჩვენი თანამემამულე მაშინ საკუთარი ნებით რომ აღმოჩნდა იმ ლეგიონის რიგებში, რომელიც გერმანული არმიის შემადგენელ ნაწილად იქცა და აქტიურ მონაწილეობას იღებდა გერმანელების საომარ ბატალიებში.

ომის დამთავრების შემდეგ სამშობლოში დაბრუნებული, შემდგომში კი ციმბირში გადასახლების შედეგად სასჯელმოხდილი მწერალი საბჭოთა პერიოდში, ბუნებრივია, შეგნებულად არიდებდა თავს საკუთარი ბიოგრაფიის ამ მხარეზე საუბარს, მაგრამ საბჭოთა კავშირის დანგრევისა და საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ მას უკვე შეუზღუდველად მიეცა საამისო შესაძლებლობა. თავისი ცხოვრების ამ ეპიზოდის გასაჯაროებითა და ტყვეობის დროინდელი თავგადასავლის მოთხრობით ლ. სულაბერიძემ ფართო საზოგადოებას არა მარტო საკუთარი ბიოგრაფიის ამ მხარეზე შეუქმნა ნათელი წარმოდგენა, არამედ მისი ბედის მქონე ათასობით ადამიანის ტრაგიკულ ყოფასთან დაკავშირებითაც მოგვაწოდა მნიშვნელოვანი ცნობები.

ლადო სულაბერიძის ცხოვრების ხსენებულ პერიოდზე საუბარი მიიღწეო იმ ფაქტორის ავტორისეული განმარტებით დავიწყო, რომელსაც მწერალი ქართული ლეგიონის შექმნის განმაპირობებელ უმთავრეს საფუძველად მიიჩნევდა. აი, რას წერს თავად ის ამასთან დაკავშირებით: ერთ დღეს გერმანელთა ტყვეობაში მყოფ ქართველებთან „მოვიდა ვინმე ემიგრანტი ქართველი და მოგვიწოდა, ნუ ჩაკვდებით ამ ლაგერებში ასე უაზროდ, თქვენი სიცოცხლე მომავალში ძალიან დასჭირდება მშობლიურ საქართველოს, გადაარჩინეთ თქვენი სიცოცხლე, სტალინისათვის თქვენ მაინც არ არსებობთ, წამოდით გერმანელებთან სამუშაოდ, ჩაგაცმევენ, გამოგკვებავენ, გადარჩებით და მალე უსტალინო სამშობლოსაც გამოადგებითო“ (სულაბერიძე 1992/7-8: 145).

ლ. სულაბერიძის თქმით, გერმანელთა ამგვარმა სტრატეგიულმა საომარმა გეგმამ მას და ტყვეობაში მყოფ მის თანამებრძოლ ქართველებსა და კავკასიაში მცხოვრებ სხვა ხალხებს საბჭოთა კავშირის შემადგენლობიდან მათი ქვეყნების განთავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის იმედი გაუჩინა. სწორედ ეს ფაქტორი გახდა ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველი მათ მიერ მიღებული იმ გადაწყვეტილებისა, ეროვნული ნიშნით შექმნილი ამ ბატალიონების წევრები რომ გამხდარიყვნენ და მონაწილეობა მიეღოთ

გერმანელთა მიერ საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ განხორციელებულ საომარ ბატალიებში.

ლადო სულაბერიძე ქართული ლეგიონის წევრი მისი შექმნისთანავე გახდა და აქტიურ მონაწილეობას იღებდა გერმანელთა მიერ გამართულ საომარ ოპერაციებში. იმდროინდელ მის მეომრულ ბიოგრაფიას დიდ მასშტაბებს ისიც სძენდა, რომ იგი ხსენებული ლეგიონის უბრალო წევრი კი არ იყო, არამედ მისი სამეთაურო შემადგენლობის წარმომადგენლადაც ითვლებოდა.

ლ. სულაბერიძე ომში 1941 წლის აგვისტოში გაიწვიეს და მონაწილეობას იღებდა ბელორუსიაში მიმდინარე საბრძოლო ოპერაციებში. 1942 წლის 18 მაისს მიმდებარე დაჭრილი პოეტი გერმანელებმა ტყვედ აიყვანეს პოლონეთის ქალაქ ვრეშნესთან.

სხვა ქართველი ტყვეების მსგავსად, პოეტმა გადაწყვიტა გერმანელთა მიერ შექმნილი ქართული ლეგიონის წევრი გამხდარიყო. მისი თქმით, იმ სიტუაციაში ეს იყო გადარჩენის ერთადერთი შანსი. ასე ჩაირიცხა იგი „ქართულ ეროვნულ ბატალიონში, სადაც ჯერ ოცმეთაურად, შემდეგ კი ასმეთაურად დაინიშნა“, რის შედეგადაც მისი „ბედისწერის ბორბალი სხვანაირად დაბრუნდა“ (სულაბერიძე 1992/7-8: 150).

ტყვეობაში მყოფმა პოეტმა ერთ დღეს შეიტყო, რომ ბერლინში ლეგიონერებისათვის განკუთვნილი ქართული გაზეთი „საქართველო“ გამოდიოდა, რამაც იმდენად აღაფრთოვანა, რომ ამ დროიდან მოყოლებული ამ პერიოდული გამოცემის აქტიური თანამშრომელი გახდა.

სამწუხაროდ, სამშობლოში დაბრუნებულ ლადოს ქართულ ემიგრანტულ პრესაში (იგი გარდა გაზეთ „საქართველოსა,“ სხვა გამოცემებშიც ბეჭდავდა ნაწარმოებებს) გამოქვეყნებული თავისი შემოქმედების ნიმუშები შემდგომში აღარ დაუსტამბავს. მათგან მხოლოდ რამდენიმე ლექსი დაიბეჭდა მისი გარდაცვალების მერე.

ლ. სულაბერიძის ტყვეობის დროინდელ ლექსებზე საუბრის დროს რამდენიმე სიტყვა იმ შეფასებაზეც მინდა ვთქვა, რომელიც მას იმხანად გერმანიაში მცხოვრებმა მწერალმა გრიგოლ რობაქიძემ მისცა. მის ამ შეფასებას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სძენდა ის ფაქტი, რომ გრ. რობაქიძის, როგორც მხატვრული სიტყვის დიდოსტატის, შემოქმედება იმ დროისათვის მთელს ევროპულ ლიტერატურულ სივრცეში იყო საკმაოდ პოპულარული. ამას ემატებოდა ისიც, რომ გრიგოლი გერმანიის უმაღლეს სახელისუფლებო წრეებთანაც დაახლოებულ და მეტად ავტორიტეტულ პიროვნებას წარმოადგენდა.

გაზეთ „საქართველოს“ 1944 წლის 12 ივნისის მესამე, საიუბილეო, ნომერში გამოქვეყნებულ წერილში „წყაროს თვალი,“ რომელშიც ქართველ ლეგიონერ პოეტთა შემოქმედება იყო განხილული, გრ. რობაქიძე განსაკუთრებით მაღალ შეფასებას აძლევდა ლ. სულაბერიძის ლექსებს. ცნობილი მწერლის მიერ მისი პოეტური დებიუტის ამგვარი

შეფასებით გამოწვეული მაშინდელი ემოცია თავის ბიოგრაფიულ რომანში - „ცხადსიზმარიანა“ ლ. სულაბერიძემ შემდგომში ამგვარად გაიხსენა: „ოცდაოთხი წლის ჭაბუკმა გრიგოლ რობაქიძის ეს შეფასება რომ წავიკითხე, ცას ვწვდი სიხარულით. ჩემი ლექსების ერთ-ერთი უპირველესი საჯარო შეფასება იყო ეს და მერე ვისი“ (სულაბერიძე 1992/9-10: 152).

გრ. რობაქიძე გამონაკლისი არ ყოფილა და ლადო სულაბერიძის პოეტურ შემოქმედებას მაშინ ისეთი მოწონება დაუმსახურებია, რომ გაზეთ „საქართველოს“ გამომცემელთ მისი ლექსების ცალკე კრებულად გამოქვეყნებაც კი გადაუწყვეტიათ. როგორც ცნობილია, ბერლინში გამომავალი ამ გაზეთის რედაქციამ ქართველი მებრძოლებისათვის „ლეგიონერის საველე ბიბლიოთეკის“ შესაქმნელად 1943 წლიდან მხატვრული ნაწარმოებების რამდენიმე კრებულებაც გამოსცა.

ამ სერიით გამოსული პირველი წიგნი იყო ვ. ურდოელის (ტერენტი ყიფიანის) ლექსების კრებული. წიგნისთვის წამმღვარებულ წინასიტყვაობაში პაატა ვარძიელი მკითხველს აუწყებდა, რომ გაზეთ „საქართველოს“ რედაქციამ ურდოელის (ლადო სულაბერიძის იმდროინდელი ფსევდონიმია) პოეტურ კრებულსაც ამზადებდა გამოსაცემად, მაგრამ, ეტყობა, ამ საქმის ბოლომდე მიყვანა ვერ მოხერხდა.

ტყვეობაში ყოფნის დროს ლ. სულაბერიძე სასიყვარულო ურთიერთობით ყოფილა დაკავშირებული გერმანელ ქალიშვილ მატილდასთან, რომელსაც მისთვის ასეთი რამ შეუთავაზებია: „ბერლინთან ახლოს ლამაზ სოფელში ცხოვრობენ ჩემი დედ-მამაო, იმათთან წაგიყვანო, დიდი სახლი და ეზო გვაქვსო, გაეხარდებათ ჩემ მშობლებსო...“

ჩემ მდგომარეობაში მყოფისთვის ეს იმედის ხავსი იყო. რუსეთის არმიის შემოტევებს ვეღარაფერი დაუდგებოდა წინ. თუ წამომეწეოდნენ, ვაი-ვუისაც არ წამომამახებინებდნენ, ისე გამათავებდნენ. მატილდას ოჯახს თუ შევეფარებოდი, ეგებ გავსხლტომოდი რუსი ჩეკისტების შეუმცდარ გეშს“ (სულაბერიძე 1992/11-12: 123).

საამისო ნებართვა პოეტს გერმანელი ოფიცრისთვის უნდა ეთხოვა, რადგან გერმანელ ქალს მაშინ არაგერმანელზე გათხოვების უფლება უნებართვოდ არ ჰქონია. მაგრამ ლადოს ამ ნაბიჯის გადადგმისაგან შეგნებულად შეუკავებია თავი იმის გამო, რომ გერმანიაში დარჩენა ფაქტობრივად სამშობლოს სამუდამოდ დაკარგვას ნიშნავდა.

ლ. სულაბერიძის ცხოვრების გერმანული პერიოდი პოლონეთის ქალაქ პოზნანში დამთავრდა 1944 წლის შემოდგომაზე. გერმანელთა არმიის უკან დახევის შემდეგ იგი თავის საბრძოლო შენაერთს ჩამოშორდა და საბჭოთა ჯარის მიერ კონტროლირებად ამ ქალაქში დარჩა მარტოდმარტო. საკუთარი ვინაობის დაფარვის მიზნით, აქ მან გერმანული მუნდირი ძველმან ტანსაცმელში გადაცვალა, იარაღი ვიღაც პოლონელს მისცა და ამ გზით ცდილობდა თავისი ნამდვილი ვინაობის დამალვას.

1945 წლის თებერვალში პოეტი ქალაქ კოზელსკის ტყვედ-ყოფილთა ბანაკში მოხვდა, საიდანაც მისი საბუთები მოსკოვში გააგზავნეს. მოსკოვიდან ტყვეობაში ყოფნის დამადასტურებელი საბუთის მოსვლის შემდეგ კი, 1945 წლის დეკემბერში, დემობილიზაციით თბილისში გამოუშვეს.

იქიდან გამომდინარე, რომ ამ დროიდან მოყოლებული 1948 წლამდე პოეტს შეუზღუდველად ცხოვრების უფლება ჰქონდა მიცემული, მისი ბიოგრაფიის ეს პერიოდი საკმაოდ წარმატებული გამოდგა შემოქმედებითი თვალსაზრისით. კერძოდ, 1947 წელს იგი მწერალთა კავშირის წევრად მიიღეს, 1948 წელს, დაპატიმრებამდე რამდენიმე დღით ადრე, კი მისი ლექსების პირველი წიგნიც დაიბეჭდა „ყირიმის ღამეების“ სახელწოდებით. თუმცა თავად პოეტი სამზეოზე წიგნის გამოსვლას დაპატიმრების გამო ვერ მოესწრო - მხოლოდ სტამბაში ნახა ის დაპატიმრებამდე რამდენიმე საათით ადრე - წიგნის მთელი „ტირაჟი უკვე შეკერილი იყო. ყდაში ჩასმაღა აკლდა“ (სულაბერიძე 1992/5-6 : 108).

სამწუხაროდ, როგორც შემდეგ გაირკვა, სპეცსამსახურები ამ ხნის განმავლობაში პოეტის ტყვეობასთან დაკავშირებულ მასალებს საგულდაგულოდ იძიებდნენ, რის საფუძველზეც 1948 წლის 7 მარტს იგი სამშობლოს მოღალატეობის ბრალდებით დააპატიმრეს და 1950 წელს სასჯელის მოსახდელად ციმბირში, კერძოდ კი მაგადანის ოლქის დაბა კალიმაში, ავტორის მიერ „დედამიწის გაყინულ გვერდად“ სახელდებულ მხარეში, გადაასახლეს ოცდახუთი წლით.

საბედნიეროდ, ლ. სულაბერიძეს მისთვის მისჯილი პატიმრობის ამ ვადის სრულად მოხდა არ დასჭირდა და იგი 1956 წლის იანვარში გაათავისუფლეს. განთავისუფლების საფუძველი 1955 წლის 17 სექტემბერს ხელისუფლების მიერ მიღებული ის ამნისტია გახდა, რომელიც ითვალისწინებდა სამამულო ომში ყოფნის დროს გერმანელებთან თანამშრომლობაში ბრალდებული საბჭოთა მოქალაქეების განთავისუფლებას სასჯელისაგან.

ლადო სულაბერიძის დრამატულ ბიოგრაფიაზე საუბარი აქ სიმბოლური მნიშვნელობის მქონე ერთი დეტალის დაფიქსირებით მინდა დავასრულო: იგი 1993 წლის 27 სექტემბერს, სოხუმის დაცემის ღამეს, გარდაიცვალა გულის შეტევით. აფხაზეთის ტრაგედიის პიკად ქცეულმა ამ მოვლენამ პოეტს თითქოს სამუდამოდ შეუწყვიტა გულისცემა! დაკრძალულია საბურთალოს სასაფლაოზე მშობლების გვერდით, „რაც მთავარია ქართულ მიწაში.“ დღეს მის საფლავზე „ისეთივე უბრალოება განისვენებს, როგორი უბრალო ადამიანიც იყო თავად.

სწორედ ეს უბრალოება და დიდი სიყვარული ქართული მიწისა და მშობლების მიმართ არაფერზე არ გაცვალა. 1945-ში მასზე შეყვარებულ გერმანელ გოგონას, თანაც წარჩინებულთა ოჯახიდან, უარით უპასუხა მასთან გერმანიაში გადასვლაზე. ემიგრაციაში ლადო სულაბერიძე თავისუფალი იქნებოდა, არ იქნებოდა პატიმარი, ემიგრაციაში პოეტი

იქნებოდა, შესაძლოა, შემოსავლიანიც. ემიგრაციაში ეყოლებოდა შვილები და შვილიშვილები... მაგრამ ვედრასოდეს ჩაეხუტებოდა დედას, მამას, ძმას და ვერასოდეს მოიკლავდა მათი მონატრების წყურვილს, ვერ დაწერდა ისეთ ლექსებს, როგორსაც აქ წერდა... ვერ იქცეოდა ქართულ მიწად გარდაცვალების შემდეგ“ (სულაბერიძე (უმცროსი) 2017: 79).

ტყვეობაში მყოფი პოეტის შემოქმედების ძირითადი თემა, ბუნებრივია, იმ ნოსტალგიური განცდების გამოხატვა იქნებოდა, რითაც მისი იმდროინდელი სულიერი სამყარო იყო დათრგუნული. არ გადავაჭარბებთ, თუ ვიტყვით, რომ ამ უმდაფრესი ტკივილის ექო ლ. სულაბერიძის მაშინდელ პოეტურ შემოქმედებაში მაღალმხატვრული სიტყვიერი ხელოვნებითაა გამოხატული.

ამ თემაზე შექმნილი მისი იმდროინდელი ლექსებიდან თვალნათლივ ჩანს, რომ მათი ავტორი ახალბედა შემოქმედი კი არა, უკვე მხატვრული სიტყვის ჩამოყალიბებული, პროფესიონალი პოეტია. იმის ნათელსაყოფად, მშობლიურ წიაღსა და უახლოეს ადამიანებს მოწყვეტილი მწერალი როგორი ემოციური სიმძაფრით განიცდიდა თავისი ცხოვრების ტრაგედიად ქცეულ ამ დიდ სულიერ ტკივილს, დავიმოწმებ დედისადმი მიძღვნილ ლექსს:

გადაიკეტა ცხრა ცის კარები, სიზმარს მოვყვები ახლა შენამდე...

იმ ძველისძველი ნაციხარებით, ეკ, საქართველო, კვლავ მომელანდე!
წილად მხვდა შენი ძუძუს მოწოვა და შენ შვილობას ვიჩემებ კვებნად.

მოვკვდები სადმე? მე ისევ მოვალ, მე ხელმეორედ გავჩნდები ქვეყნად.

აღბათ, დედაჩემს ცრემლი სდის ახლა და შენს ბალახებს ნამად სხურდება...

ნუ სტირი, დედი, მე მალე გნახავ და მალე ისევ გაზაფხულდება!

კვლავ გაიხსნება ცხრა ცის კარები, მოვიტან ახალ ვარდების გროვას.

ქართლის მირონით ნაზიარები მე ისევ მოვალ, მე ისევ მოვალ!

(სულაბერიძე 1979: 29).

მშობელი ქვეყნისა და უახლოესი ადამიანების მძაფრი მონატრების ეს გრძნობა, რომელიც ესოდენი გულწრფელობითა და მაღალმხატვრული სიტყვიერი ხელოვნებითაა გამოხატული დამოწმებულ ლექსში, ლადო სულაბერიძის ტყვეობის დროინდელი შემოქმედების უმთავრესი თემა იყო. ფაქტობრივად იმხანად დაწერილი მისი ყველა ლექსი, პირდაპირ თუ არაპირდაპირ, უწინარეს ყოვლისა სწორედ ამ მძაფრი და დაუცხრომელი სულიერი ტკივილის წიაღიდან იყო აღმოცენებული.

როგორც ლ. სულაბერიძის იმდროინდელი ლექსებიდან თვალნათლივ ჩანს, მშობლიური ფესვებისგან მოწყვეტის შედეგად გაჩენილი ამ ნოსტალგიური გრძნობით იგი მუდმივად იყო შეპყრობილი - ცხადშიც და სიზმარშიც. მაგალითად, აი, როგორ გამოხატავს პოეტი იმ მძიმე რეალობის თვითგანცდის საფუძველზე წარმოქმნილ

სულიერ ტკივილს, რომელშიც მას და მის თანამებრძოლ ქართველებს უხდებოდათ ყოფნა ტყვეობის პერიოდში:

მე დედამიწის ავცდი მერედინს, კავკასიონის ჰიმნს და მოძახილს...
 რად მესიზმრება კვლავ იმერეთი?! რად მესიზმრება ჩემი ოჯახი?!
 რა შორს დავტოვე მაღალ კორდებთან მოუსვენარი ჩემი ბავშვობა,
 მაინც ყოველწამს რად მაგონდება ის სიხარული და თამაშობა?!
 გადავკარგულვარ და იმედებით მაინც მელიან სახლში ჩვენები...
 კავკასიონის თეთრო ქედებო, ნეტავი ასე რად მეჩვენებით?!
 რად მახსენდება ყველა ბუჩქები, დიდი კაკლის ხე და ის ბარდები?!
 მწამს, რომ ამ გრიგალს გადავურჩები, მწამს, რომ მეორედ დავიბადები
 (სულაბერიძე 1979: 24).

იმ ათასგვარ ხიფათსა და განსაცდელს, რომელიც ლადო სულაბერიძეს არა მარტო გერმანელთა ტყვეობის დროს გადახდა თავს, არამედ სამშობლოში დაბრუნების შემდეგაც, პოეტი ფიზიკურად, მართალია, გადაურჩა, მაგრამ ამ მოვლენათა დანაშრევი მის სულსა და ცნობიერებას წარუშლელ დაღად და დაუცხრომელ ტკივილად შემორჩა. არ გადავაჭარბებთ, თუ ვიტყვით, რომ ლ. სულაბერიძის მწერლურ წვლილს ჩვენი ლიტერატურის ისტორიაში უპირველეს ყოვლისა სწორედ ამ ტკივილის მაღალმხატვრული სიტყვიერი ხელოვნებით გამოხატვა წარმოადგენს.

გამოყენებული ლიტერატურა

- გაბლიანი 1998:** გაბლიანი გ., ჩემი მოგონებანი, I. ქუთაისი, 1998.
- რობაქიძე 1991:** რობაქიძე გ., წყაროსთვალი. გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“. 1991, 15 ნოემბერი.
- რცხილაძე 1994:** ქართველები გერმანული დროშის ქვეშ მეორე მსოფლიო ომში. მასალები გამოსაცემად მოამზადა, წინასიტყვაობა და შენიშვნები დაურთო ვიქტორ რცხილაძემ. თბილისი, 1994.
- საქართველო 1942:** ქართული ლეგიონის ყოველკვირეული გაზეთი „საქართველო“. ბერლინი, 16 აგვისტო, 1942; 12 მარტი, 1945.
- სულაბერიძე 1979:** ლ. სულაბერიძის ლექსების კრებული „საქართველო“. შეკრიბა და გამოსცა კარლო ინასარიძემ. მიუნხენი, 1979.
- სულაბერიძე 1992 / 1993:** სულაბერიძე ლ., ცხადსიზმარიანა. ჟურნალი „მნათობი“, 1992, №4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12; 1993, №1.
- სულაბერიძე (უმცროსი) 2017:** სულაბერიძე ლ. (უმცროსი), შუვილი შორეულ ტალღათა. ჟურნალი „მატიანე“, №9, ვანი, 2017.